

Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny a integracja europejska

Autor tekstu: **Jarosław Matwiejuk**

Polska w Unii Europejskiej a stosunki wyznaniowe

Konferencja naukowa zorganizowana przez Stowarzyszenie Kultury Europejskiej SEC i Stowarzyszenie na Rzecz Państwa Neutralnego Światopoglądowo NEUTRUM, Warszawa, 31 maja 2004 r.

Poniżej prezentujemy referat przygotowany do wygłoszenia, rozdany uczestnikom Konferencji

Jarosław Matwiejuk (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny a integracja europejska): Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, podobnie zresztą jak i inne europejskie Kościoły prawosławne z wielką nadzieją odnosi się do procesu integracji europejskiej, traktując integrację z jednej strony jako naturalny element rozwoju cywilizacji europejskiej, a z drugiej strony jako szansę na prawdziwe i rzeczywiste zjednoczenie Europy. Jest to niewątpliwie olbrzymia szansa na powstanie Europy, która będzie wolna od wojen, nietolerancji, nierówności, niesprawiedliwości, różnego rodzaju szowinizmu oraz dyskryminacji. Europy, w której każdy człowiek będzie cieszył się godnością oraz szerokimi prawami i wolnością w tym wolnością sumienia i religii. Europy, w której jej chrześcijańskie korzenie i jej chrześcijańska dusza pozostaną zachowane w nienaruszonym stanie [1].

Jednocześnie wspólnie z innymi Kościołami prawosławnymi jednoczącej się Europy z pewnym niepokojem obserwuje objawiającą się i niestety narastającą w ostatnim okresie tendencję do odrzucenia i kwestionowania jej duchowego, religijnego dziedzictwa w szczególności w toku prac nad europejską konstytucją.

W związku z przygotowaniem projektu Traktatu Ustanawiającego Konstytucję dla Europy regulującego także problematykę mającą zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania Kościołów prawosławnych w jednoczącej się Europie, ich pozycji prawnej oraz w celu wypracowania wspólnego panprawosławnego stanowiska w tej sprawie w dniach 18-19 marca 2003 r. odbyła się w Heraklionie na Krecie konferencja zorganizowana przez Jego Świątobliwość Patriarchę Konstantynopolitańskiego Bartłomieja na temat „Proponowana przez Kościół prawosławny pozycja Konstytucji europejskiej wobec Kościołów i religii”.

W konferencji uczestniczyli przedstawiciele następujących Kościołów prawosławnych: konstantynopolitańskiego, rosyjskiego, serbskiego, rumuńskiego, cypryjskiego, greckiego, polskiego, słowackiego i fińskiego. Uczestniczyli zatem w konferencji: przedstawiciele Kościołów prawosławnych funkcjonujących w państwach należących do Unii Europejskiej od wielu lat tj. Grecja i Finlandia, przedstawiciele Kościołów prawosławnych funkcjonujących w państwach, które stały się członkami Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. np. Polski i Czech oraz przedstawiciele Kościołów prawosławnych funkcjonujących w państwach ubiegających się o przyjęcie do Unii Europejskiej np. Serbii i Albanii oraz przedstawiciele Kościołów prawosławnych funkcjonujących w państwach, które nie wykluczają w dalekiej przyszłości członkostwa w Unii Europejskiej chociaż w chwili obecnej o członkostwo w Unii Europejskiej nie ubiegają się np. Rosji.

Uczestnicy konferencji postawili przed sobą następujące trzy cele. Po pierwsze określenie, jaki powinien być stosunek Zjednoczonej Europy do poznanych przez cały świat i funkcjonujących w nim religii i kościołów, wśród których znajduje się Kościół Prawosławny. Po drugie ustalenie kryteriów i warunków uznawania pozostałych nowych nurtów religijnych jako religii oraz przyznawania im lub też nie ustawowych praw i wolności, jakie posiadają tradycyjne religie europejskie. Trzecim celem konferencji było sprecyzowanie kryteriów zaliczania organizacji religijnych do destrukcyjnych i przestępczych organizacji, jak również określenia ogólnych zasad ich zwalczania.

Po długiej i wnikliwej dyskusji przedstawiciele europejskich Kościołów prawosławnych uczestniczących w konferencji przyjęli i podpisali oficjalne ogólnoprawosławne, siedmiopunktowe stanowisko odnośnie projektu Traktatu Ustanawiającego Konstytucję dla Europy oraz zasad integracji europejskiej w ogóle [2].

Zgodnie z przyjętymi ustaleniami europejskie Kościoły prawosławne stoją na stanowisku, zgodnie z którym treść Konstytucji Europejskiej powinna zawierać wyraźne odniesienie do chrześcijańskiego dziedzictwa Europy, dzięki któremu uwieczniły się zasady i wartości biblijnej i grecko – rzymskiej tradycji, które też wraz z późniejszymi cechami kulturowymi stanowią fundamenty, na których zbudowana jest współczesna cywilizacja europejska.

Europejskie Kościoły prawosławne uczestniczące w konferencji uznały, że potwierdzenie praw człowieka, uznanych i gwarantowanych przez europejskie i międzynarodowe porozumienia oraz inne akty normatywne prawa międzynarodowego oraz które skodyfikowane zostały w Karcie Praw Podstawowych Człowieka, powinny w dalszym ciągu stanowić wewnętrzne prawo Unii Europejskiej.

Zdaniem uczestników konferencji zagwarantowane w projekcie konstytucji europejskiej prawa człowieka powinny posiadać nie tylko indywidualny, lecz zbiorowy i instytucjonalny swój wyraz. W szczególności dotyczy to świętości i nienaruszalności osoby ludzkiej oraz misterium życia, a w konsekwencji odpowiedzialnego dysponowania wiedzą biotechnologiczną, ochrony instytucji małżeństwa i rodziny, zgodne z powyższymi zasadami i wartościami ukierunkowanie oświaty i wychowania, itp.

Europejskie Kościoły prawosławne opowiedziały się za potwierdzeniem i rozumieniem wolności religijnej nie tylko jako prawa jednostki, lecz także jako prawa tradycyjnych kościołów i religii Europy.

Zdaniem uczestników panprawosławnej konferencji w Heraklionie Deklaracja XI Układu w Amsterdamie dotycząca ustroju kościołów i związków niewyznaniowych powinna być wniesiona do Konstytucji i zagwarantować, że zawarte w niej rozstrzygnięcia normatywne nie zostaną pogwałcone przez prawodawstwo państw – członków Unii. Proponowany zapis odpowiedniego zapisu powinien być następujący: „Unia Europejska szanuje i nie narusza, zgodnych z prawem narodowym, istniejących w poszczególnych krajach, stosunków państwa i kościoła jak również międzynarodowych zasad wolności religijnej, jednostki, kościołów oraz religijnych związków lub wspólnot w krajach, będących jej członkami” [3].

Europejskie Kościoły prawosławne opowiedziały się również za niezwłocznym określeniem rygorystycznych kryteriów zaliczania organizacji parareligijnych (sekt) w ramy wolności religijnej, jak też normatywnego określenia ich działalności i praktykowania nie legalnego prozelityzmu w krajach członkach Unii.

Wreszcie zdaniem Kościołów prawosławnych Unia Europejska powinna również szanować status związków filozoficznych i niewyznaniowych uznając przy tym za nie przeczące zasadzie tolerancji nie przyznanie przez państwa - członków Unii powyższym związkom przywilejów nadawanym Kościołom czy też religiom.

Podsumowując stanowisko Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego odnośnie integracji europejskiej i projektu Traktatu Ustanawiającego Konstytucję dla Europy jest dokładnie takie samo jak innych europejskich Kościołów prawosławnych wyrażone na konferencji w Heraklionie zakończonej przyjęciem i podpisaniem 19 marca 2003 r. wspólnego panprawosławnego stanowiska w tej sprawie.

Prezentowana przez europejskie Kościoły prawosławne wizja naszej zjednoczonej Europy to zatem spójna wizja Europy chrześcijańskiej, pokojowej, postępowej, mającej wspólną cywilizację, cywilizację silną i pełną miłości, tolerancji, solidarności z każdym człowiekiem i dobrobytu. Jest to wizja Europy dobrze prosperującej w przyszłości i silnej duchowo ze sprawiedliwością społeczną i tolerancją, Europy szanującej innego człowieka i tego obcego i tego słabszego [4]. Tym bardziej, że my Europejczycy mamy liczne wspólne cechy charakterystyczne, które nas wyraźnie odróżniają od innych cywilizacji współczesnego świata. Zaliczyć do nich możemy przede wszystkim: chrześcijańską tradycję, demokratyczny ustrój, wspólną, ale wielowymiarową historię pełną różnych napięć i przeciwieństw, szacunek do odmienności każdego narodu, do jego szczególnej tożsamości kulturowej oraz historii i tradycji, wykształcone społeczeństwo, wysoki poziom edukacji i technologii, tolerancję w stosunku do mniejszości [5] oraz poziomu naszej kultury i sztuki.

Warto przy tej okazji w tym miejscu podkreślić szczególną rolę i działania podejmowane na europejskiej arenie międzynarodowej przez Grecki Kościół Prawosławny w celu właściwego uregulowania materii wyznaniowych w europejskich aktach normatywnych i zachowania chrześcijańskiej tradycji w Europie. Przypomnijmy w tym miejscu, że już w toku wstępnych, studyjnych prac nad projektem Traktatu Ustanawiającego Konstytucję dla Europy Kościół prawosławny w Grecji wysłał do członków Zgromadzenia Europejskiego oficjalne stanowisko, w którym domagał się umieszczenia w projekcie konstytucji europejskiej trzech następującymi

propozycji. Po pierwsze Kościół wnioskował, aby konstytucja europejska zagwarantowała wolność religijną i fundamentalne prawa oraz zabraniała prozelityzmu. Po drugie domagał się zachowania i zapisania istniejącego w świadomości krajów europejskich szacunku do korzeni chrześcijańskich. Po trzecie wskazywał na konieczność zapisania prawa każdego kraju członkowskiego do swobodnego regulowania stosunków państwa z kościołami i związkami wyznaniowymi, tak jak przewiduje to Deklaracja XI przyjęta przez sygnatariuszy Traktatu Amsterdamskiego w celu uszanowania odmienności kulturowej i tradycji historycznej każdego narodu.

Przyjęte brzmienie art. 51 [6] oraz art. II-10 ust. 1 [7]. Traktatu Ustanawiającego Konstytucję dla Europy normującego status kościołów i organizacji niewyznaniowych w Unii Europejskiej wyraźnie wskazuje na uwzględnienie zasadniczej części greckich propozycji.

Rola Kościoła prawosławnego w Grecji w kształtowaniu europejskich rozwiązań normatywnych dotyczących problematyki wyznaniowej nie ograniczyła się jednak tylko do złożenia tych trzech propozycji. Kościół nawiązał ścisłą współpracę ze Światową Radą Kościołów i Rzymskokatolicką Komisją Episkopatów Wspólnoty Europejskiej w celu złożenia wspólnych propozycji dotyczących społecznych i biogenetycznych kwestii, które zostały poruszone w Konstytucji. Chodziło tutaj głównie o następujące kwestie: podtrzymanie statusu rodziny, poszanowanie sacrum ludzkiej osoby i podjęcie decyzji, które zahamowałyby niebezpieczne doświadczenia genetyczne, reagowania na skierowaną przeciw społeczeństwu działalność sekt i tych ugrupowań religijnych, które stanowią poważne zagrożenie dla ludzkiej wolności i osobowości, ochronę Europy przed niebezpieczeństwem pojawienia się ekstremistycznych tendencji i totalitarnych ideologii, które skierowane są bezpośrednio zarówno przeciw prawom ludzkości, jak i wierze chrześcijańskiej oraz zalegalizowanie rodzin emigrantów z tzw. państw trzecich.

Poza tym Kościół prawosławny w Grecji organizuje cykliczne międzynarodowe konferencje naukowe, w których poruszane są bieżące problemy regulacji stosunków wyznaniowych na obszarze Unii Europejskiej. Przykładem tego jest chociażby paneuropejska konferencja na temat: „Rola zasad i wartości w budowaniu nowej Europy”, która odbywała się w maju 2003 r. w Atenach, w której udział wzięli wybitni przedstawiciele naszego kontynentu reprezentujący następujące różnorodne dziedziny życia społecznego [8], czy też planowana w Kifissii w czerwcu 2004 r. międzynarodowa konferencja na temat: „Projekt Konstytucji Europejskiej i prawa społeczne”

Reasumując, Unia Europejska jako organizm instytucjonalno — prawny zbudowany na wartościach poszanowania ludzkiej godności, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego i poszanowania praw człowieka, szacunku do różnicowania kulturalnego, religijnego i językowego oraz stawiający sobie za cel: zwalczanie wykluczenia społecznego i dyskryminacji ze względu min. na religię pochodzenie etniczne oraz język jest akceptowana przez europejskie kościoły prawosławne. Wyrażana przy tym jest nadzieja, że tak szczytne cele będą faktycznie realizowane w praktyce funkcjonowania Unii Europejskiej i jej organów oraz w jej systemie prawnym z korzyścią dla jednostki i kościołów. Przy tej okazji należy również mieć nadzieje na to, że zapisy te nie pozostaną martwą literą prawa, a europejskie standardy regulacji stosunków wyznaniowych jak na przykład zasada równouprawnienia kościołów będą wzorem do naśladowania przez inne państwa świata [9].

Przypisy:

[1] Abp. Chrystodulos, Arcybiskup Aten i całej Grecji, Europa i chrześcijaństwo, Elpis 2003 r., s. 150.

[2] Materiały pokonferencyjne pt. Rezultaty Panprawosławnej Konferencji dotyczące projektu Konstytucji Unii Europejskiej.

[3] j.w., s. 2.

[4] Wykład wygłoszony w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie 22 sierpnia 2003 r. przez ks. Abp. Chrystodolusa, Arcybiskupa Aten i Calej Grecji.

[5] Ugrupowania ekstremistów są raczej marginesem współczesnej Europy.

[6] Art. 51 Status Kościołów i organizacji niewyznaniowych

1. Unia szanuje status przyznany na mocy prawa krajowego kościołom i stowarzyszeniom lub wspólnotom religijnym w państwach Członkowskich i nie narusza

go.

2.Unia szanuje na równi status organizacji filozoficznych i niewyznaniowych.

3.Uznając tożsamość i szczególny wkład tych kościołów i organizacji, Unia utrzymuje z nimi otwarty, przejrzysty i regularny dialog.

[7] Art. II-10 Wolność myśli, sumienia i religii

1. Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii. Prawo to obejmuje wolność zmiany religii lub światopoglądu oraz wolność uzewnętrzniania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub światopoglądu poprzez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i uczestniczenie w obrzędach.

[8] W końcowym komunikacie konferencyjnym znalazł się tekst, który zawiera stanowisko greckiego Kościoła prawosławnego oraz innych kościołów prawosławnych funkcjonujących w Europie co do ujęcia odniesienia do chrześcijańskiej genezy Europy w projekcie Traktatu Ustanawiającego Konstytucję dla Europy: "Godność człowieka, wolność, demokracja, poszanowanie prawa państwowego i praw ludzkich, pokój, braterstwo i solidarność są fundamentalnymi wartościami uznawanymi przez nas wszystkich. Jednak ich rzeczywisty i głębszy sens, a zwłaszcza w granicach europejskiej rzeczywistości, nie może być pojmowany bez Ewangelii Chrystusa, ponieważ i jej rola nie była jedynie rolą znaczącą, ale wręcz decydującą dla Europy. Ewangelia nie jest oczywiście Ewangelią jedynie europejską, ale mimo wszystko Europa została ją zroszona, a zawarte w niej natchnione treści nie są obaleniem, ale wzbogaceniem kulturowej różnorodności europejskiej. Dlatego wierzymy, że byłoby czymś niezrozumiałym, gdyby członkowie Zgromadzenia Europejskiego, w Konstytucji, która przecież zadecyduje o przyszłości Europy, nie nawiązali definitywnie do chrześcijańskich korzeni Europy, a to nadałoby z pewnością tej Konstytucji niezbędnej, historycznej głębi".

[9] Szerzej na temat europejskich standardów dotyczących statusu prawnego związków wyznaniowych patrz: M. Pietrzak, Prawo wyznaniowe, Warszawa 2003, s. 291-294.

(Publikacja: 03-09-2004)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3611) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3611>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób

odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl